

16-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ӘЛЕМДІК САЯСАТТЫҢ ЖАҒАНДАНУЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ Терроризм және жаһандану

Террористік топтар көбінесе жаппай наразылықтарды қолдайды және бір бірімен ресурстар мен қолдау үшін бәсекелестік етеді деген фактілер терроризмді анықтауды қиындатады. Онымен қоса, адамдар тобының осы наразылығының салыстырмалы маңыздылығы, уақыт өте өзгертін болады. Нәтижесінде, «террорист» термині «жауыздық» әрекеттер жасайтындарды заңсыз ететін жағымсыз мағынаны ғана қамтиды.

Террористік құралдар мен әдістердің заңдылығы терроризмді нақты айқындауға қатысты келіспеушіліктің негізгі себебі болып табылады. Кейбіреулер террористік актілерді жекелеген адамдардың іс-қимылдарына баса назар аударылатын «әділ соғыс» дәстүрлерін ревизионистік түсіндірумен байланысты критерийлерге сәйкес келетін жағдайда ғана заңды деп санайды. Күш қолданудың барлығына қатысты іске асырылатын осы критерийлер кеңейтілді және зорлықты пропорционал қолдану мен күшті ақырғы шара ретінде қолдану турасындағы әділ себепті қамтиды. Реалистердің болжамына сәйкес, террористік топтар қолданатын саяси зорлық-зомбылық заңсыз болып табылады, өйткені заңды түрде күш қолдануға мемлекеттің ғана монополиясы бар.

Терроризм: жаһанданудың ықпалы

Жалпы жаһандық терроризмді және зорлықшыл ислам экстремизмін түсіндіру бойынша әрекеттер, атап айтқанда, жаһандану аспектілерімен байланысты үш салаға шоғырланады, бұл мәдениет, экономика және дін.

Мәдени түсіндірме

Жаһандану және еркін нарықтық капитализмнің таралуына байланысты әлеуметтік өзгерістер, жаңа халықаралық жүйеде өздерін жеңілген деп санайтын топтардың сәйкестігін басатын көрінеді. Батыс идеологиясы тарапынан қауіп төнетін сәйкестігі мен құндылықтарын сақтауға деген ұмтылысында, адамдар тобы «басқаларды» жазғыра отырып, өздерін белсенді ерекшелеумен айналысады. Жергілікті деңгейде осындай мәдени қысым жасау, әуелгіде сәйкестілікті сақтауға бағытталған діни және этникалық белгілері бойынша бөлінген қақтығыстарға ұласуы мүмкін.

Экономикалық түсіндірме

Жаһандану тауарлар мен қызметтердің әлемдік нарығына бәріне бірдей қолжетімділікті қамтамасыз етуіне қарамастан, ақырғы нәтиже батыстың экономикалық империализмінің формасы ретінде қабылданады. Құрама Штаттар мен Батыс Еуропаның индустриядан кейінгі мемлекеттері жаһандық Солтүстікті немесе халықаралық экономикалық институттарда басымдық ететін, айырбас бағамын белгілейтін және фискалды саясатты айқындайтын экономикалық «ядроны» құрайды. Нашар дамыған елдер немесе жаһандық Оңтүстік елдері істердің халықаралық деңгейдегі осындай жағдайына наразы болуы мүмкін.

Дін

2001 жылғы 11 қыркүйекке дейінгі он жылдықта, бірқатар ғалымдар мен сарапшылар, терроризм сипатында іргелі өзгерістер болып жатқанын сезінді. Зорлық-зомбылықты саяси мақсаттарда пайдалану өз мақсатына жеткен жоқ, осыдан модернизмнен кейінгі немесе «жаңа» терроризм сияқты жаңа үрдіс пайда болды. О дүниелік өмірдегі сыйақыға үміттенуге байланысты, кейбір террористер дінге сенбейтіндер мен опасыздардың көбірек санын өлтіру үшін діни уәжді басшылыққа алады. Өзін-өзі өлтіру тактикасы Ливанда сонау 1983 жылда орын алса да, жауынгерлік ислам бұрын мемлекет демеушілік ететін өңірлік құбылыс ретінде қарастырылып келді.

Терроризмге қарсы күрес

Қарсы әрекеттер терроризмге қарсы күрес туралы заңдар қабылдауды, әуежайларда алдын алушы қауіпсіздік шараларын қабылдауды және терроризмге қарсы күрес бойынша батыс германдық Grenzschutzgruppe-9 (шекараларды қорғау тобы - 9) сияқты арнайы операциялық күштер құруды қамтиды. Энтеббе (1976 ж.), Могадишо (1977 ж.), Принс-Гейт, Лондон (1980 ж.) және Сингапур (1991 ж.) сияқты қалалардағы нәтижелі құтқару операциялары ұлттық террористерге қарсы күштер ел ішінде де, шетелде

де тиімді жауап қайтара алатынын көрсетті. Ақпарат алмасу мен бірлескен іс-қимылдарды жақсартуға тағы бір ұжымдық жауап, 1985 жылы Интерполда Қоғамдық қауіпсіздік және терроризм бөлімшесін құру болды. Дегенмен, осы он жылдықтағы көптеген бастамалар мен жауаптар негізінен бір жақты, аймақтық сипатта болды.

Жаһандық терроризм индексі (GlobalTerrorismIndex) және терроризм тұрғысынан әлем елдерінің ілеспе рейтингі - әлем елдеріндегі террористік әрекеттердің деңгейін өлшейтін және қай мемлекеттер террористік қауіпке қандай шамада кезігетінін көрсететін кешенді зерттеу. Индексті Аустралияның Сидней университеті Экономика және бейбітшілік институтының қолдауымен халықаралық сарапшылар тобы әзірледі (TheInstituteforEconomicsandPeace).

Зерттеу авторлары терроризмді «саяси, әлеуметтік және діни мақсаттарға зорлық-зомбылық пен қорқыту арқылы қол жеткізетін заңсыз ұйымдардан төнетін қауіп-қатер немесе олардың нақты күш қолдануы» ретінде анықтайды. Жаһандық терроризм индексі елдегі террористік қызметтің деңгейін төрт негізгі көрсеткіш бойынша өлшейді: 1. Террористік оқиғалардың саны. 2. Құрбандар саны. 3. Зардап шеккендер саны. 4. Материалдық нұқсанның деңгейі.

Қазақстан жаһандық терроризм индексі бойынша 2018 жылы 75-ші орынды иеленсе, 2017 жылы ол 67-ші, ал 2016 жылы 94-ші орында болды.

Радикализм - кез-келген көзқарасқа, ұғымдарға төтенше, ымырасыз міндеттемелер. Әлеуметтік-саяси салада, әсіресе, «радикалды консерватизм» мүмкін болса да, қазіргі әлеуметтік ұйымдардың шешуші, радикалды өзгеруіне бағытталған идеялар мен әрекеттерге қатысты жиі қолданылады.

Жихад - Исламдағы ұғым, ол Алла жолында құлшыныс, сенім үшін күрес. Әскери джихат түсінігі (исламды таратуға арналған қарулы күрес) мұсылман емес мұсылмандардың басты мағынасы болды және «қасиетті соғыс» деп аталды.

Халифат - бастапқыда Мұхаммед пайғамбардың, кейінірек халифтердің («депутаттар, мұрагерлер») басқарған араб-мұсылман мемлекеті, сондай-ақ теократиялық ислам мемлекетінің жүйесі.